

DR. JÁKI LÁSZLÓ

Részlet

Dr. Tószegi Zsuzsanna: Élethivatása a pedagógia szolgálata – tisztelgés Jáki László hatod évszázados munkássága előtt¹

A szakmai életút legfontosabb állomásai

Jáki László 1931. június 29-én született D'Adda Erzsébet és Jäger Gyula második fiaként Budapesten. Iskolai tanulmányait Gönyűn kezdte, ahol akkoriban édesapja a hajóállomás főnökeként dolgozott. A középiskola első négy évét az Esztergomi Ferences Rendi Szent Antal Polgári Iskolában töltötte. 1946/47-ben az Állami Madách Imre Gimnáziumba, 1947/48-tól a Vas utcai Közgazdasági Középiskolába járt, ahol 1951-ben tett érettségi vizsgát.

Tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen folytatta *pedagógia-pszichológia* szakon, majd másodévesként fölvette a történelem stúdiumot. 1955-ben pedagógiai diplomát szerzett, történelemtanári kiegészítő képesítését 1962-ben kapta meg. Summa cum laude minősítéssel Szegeden doktorált 1963-ban. Disszertációjának témája – *A pedagógiai kutatómunka legfontosabb forrásai* – már az életpálya legfontosabb tevékenységét adó bibliográfusi elhivatottságról tesz tanúbizonyságot.

Jáki László munkakönyvében az első bejegyzés 1946. július 1., amikor – tizenöt évesen – édesapjával együtt a Tiszántúli Dohánybeváltónál dolgozott Nyírbátorban. A munkakönyvében sorjázó bejegyzések arról tanúskodnak, hogy az érettségiig gyakran végzett nyári munkát.

Első munkahelye a Balassagyarmati Tanítóképző Intézet – akkor még középfokú oktatási intézmény – volt, ahol az 1955/1956-os tanévben tanított. Ottani tanítványai és kollégái közül többekkel mind a mai napig tartja a kapcsolatot.

1956-ban megnősült, Gábor fia 1957-ben, Miklós 1960-ban született. Ez idő alatt a IX. kerületi Telepy utcai Általános Iskolában tanított.

Az életrajzi adatok tanúsága szerint Jáki László a tanári katedráról hamar kutatói státuszba került. Öt év tanárkodás után 1960 és 1962 között a Pedagógiai Tudományos Intézet tudományos munkatársaként, majd 1962 és 1963 között az Országos Pedagógiai Intézetben tudományos főmunkatársként végzett kutatómunkát. Disszertációjának megvédése után négy évig főállású oktatóként dolgozott, majd jó időre fő foglalkozása a pedagógiai kutatómunka lett. A Magyar Pedagógiai Társaság 1967-ben vette fel tagjai sorába.

Az oktatómunkát nem hagyta abba; hosszú évtizedeken át több felsőoktatási intézményben tanított, hol fő-, hol mellékállásban, hol óraadóként. A Magyar Testnevelési Főiskolán 1963 és 1967 között adjunktusként képezte hallgatóit. 1976-1981 között az ELTE Természettudományi Karának Neveléstudományi Tanszékén neveléstörténetet adott elő. Leghosszabb ideig, 1974 és 1986 között a Budapesti Műszaki Egyetemen tanított. A Dunaújvárosi Műszaki Főiskolán negyven éve, 1971-ben kezdett oktatni. Itt tanszéket is alapított, amelynek – egészen a legutóbbi évekig – sok éven át volt óraadó tanára. Pedagógiai – neveléstörténeti stúdiumait a Károli Gáspár Református Egyetem és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hallgatói is megismerhették.

1967-ben alapítóként került a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpontba, ahol 1974-ig először

¹ Tószegi Zsuzsanna: Élethivatása a pedagógia szolgálata – tisztelgés Jáki László hatod évszázados munkássága előtt. In : *Könyv és Nevelés*. 2011. (12.) 1. sz. melléklete. 9-12.p. A folyóirat számban 23-an méltatják Jáki László életművét, alakját 80. születésnapja alkalmából.

tudományos titkárként, majd igazgatóhelyettesként tevékenykedett. Ezt követően két éven át az Országos Pedagógiai Intézetben a 6. sz. Országos Kutatási Főirány munkálatait vezette. A nyolcvanas évek derekán, 1982-1988 között Veszprémben az Országos Oktatástechnikai Központ főosztályvezetőjeként dolgozott.

Immár több mint két évtizede, 1989. január 1. óta dolgozik megszakítás nélkül az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban, ahol előbb tudományos főmunkatársként, majd a kiadói osztály vezetőjeként dolgozott. Úgynevezett nyugdíjas éveit 1996. december 20-án kezdődtek. Azóta „csak” a *Könyv és Nevelés* című folyóirat főszerkesztőjeként és pedagógiai tárgyú könyvsorozatok szerkesztőjeként tevékenykedik, lankadatlan szorgalommal.

Jáki László bibliográfusi, publikációs és szerkesztői munkássága

Tekintélyes kutatók, professzorok életútjának jelentős évfordulói alkalmával a pályatársak, tanítványok gyakran róják le köszöntő kötettel, *Festschrift*-tel tiszteletüket a *mester* előtt. A kötetben általában szerepel az ünnepelt tudós életművét számba vevő bibliográfia, amely az utókor számára összefoglalja a gyakran több emberöltőt átfogó munkásság rögzített eredményeit. *Fried István* irodalomtörténész az ünnepi alkalmakra összeállított életmű-bibliográfiákról ezt írja: „Ez a valóban szép szokás, amely tudománytörténet egyben, nemcsak tiszteletadás, hanem egy diszciplína önismeretéhez feltétlenül szükséges vállalkozás.”²

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum által kiadott ünnepi kiadványban is található életmű-bibliográfia, amelyet Jáki László felesége és munkatársai állítottak össze. A mintegy háromszáz tételből álló bibliográfia önmagában bizonyítja a *Tanár Úr* megszállott elhivatottságát, lankadatlan kitartását, példaértékű szorgalmát.

A művek sorát áttekintve rögtön szembe ötlük, hogy Jáki László első publikációját meglehetősen korán, negyedéves egyetemi hallgatóként jelentette meg. A cikk 1954-ben, a Pedagógiai Szemlében, ezzel a címmel látott napvilágot: *Tessedik önéletrajza két kiadásban*.

Legfontosabb publikációi közül is kiemelkedik a pedagógia tárgykörében összeállított bibliográfiák sora. Az 1963-ban megvédett disszertációt már említettük. Azt megelőzően, 1962-ben jelent meg nyomtatásban egy húsz éves periódust feldolgozó munka: *A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1937-1958*. Ezt követte a negyedszázados ciklust átfogó kutatómunka eredménye, a *Magyar pedagógiai irodalom. Önálló kiadványok 1920-1944.*, illetve a *Magyar pedagógiai irodalom. Folyóiratcikkek 1919-1944.* címmel megjelent két nagy bibliográfia, majd *A magyar neveléstudomány forrásai*.

Egyetemi tankönyveket is publikált, melyek közül a fontosabbak: *Fejezetek a sportpedagógia köréből a Testnevelési Főiskola tanári szak nappali és levelező tagozat hallgatói részére*, illetve a *Bevezetés az egyetemi tanulmányokba : tájékoztató kezdő egyetemi hallgatók számára* – mindkettő a hatvanas évek végén jelent meg. A nyolcvanas évek „termése” három további történeti munka, az *Iskolaépítészet a századfordulón*, *A hazai filmoktatás fejlődése a negyvenes évekig* és a *Korszerűsítési törekvések a századforduló iskolaépítésében*.

A folyóiratcikkek jelentős hányada a neveléstörténész kutatómunkájának gyümölcse. Ezekben az írásokban foglalkozott egyes korszakok feltárásával, iskolák történetével, a szemléltetés módszerének és eszközeinek fejlődésével, a sporttal, az olvasástanítás kérdéseivel és sok más, a

² Dudás Anikó: Tudományos önismeret: az egyetemi bibliográfiák szükségességéről... In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, 2008. (55.évf.) 3. sz. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4872&issue_id=491 [2011. május 8.]

tanárok számára fontos problémákkal. A tanulmányok másik jelentős vonulata az oktatás fejlesztésére koncentrál. Ezekben a nemzetközi eredmények hazai hasznosulását, az új módszerek bevezetését szorgalmazta. Feltétlenül meg kell említeni, hogy Jáki László volt a távoktatás hazai úttörője. A téma ismertté válását jóval megelőzően már szorgalmazta e korszerű oktatási forma bevezetését.

Könyv- és folyóirat szerkesztői tevékenysége szintén kiemelésre méltó. Szerencsére az OPKM vezetőiben kitűnő partnerekre talált, akik – a folyamatosan tapasztalható pénzszűke és más nehézségek dacára – támogatták az értékmentő kutatómunkára épülő, sorozatok kiadását mint a fentiekben már említett *Tudós tanárok – tanár tudósok* (44 kötet) és a *Mesterek és tanítványok* (13 kötet), valamint a *Magyar pedagógusok* című sorozat folytatását is.

A magyar oktatási intézmények múltjával kapcsolatos kutató- és gyűjtőmunkája szintén figyelemre méltó. Valamennyien jól emlékszünk az *1000 éves a magyar iskola* címmel megjelent, sok-sok képpel illusztrált, reprezentatív kiállítású kötetre, amelynek képanyagát Jáki László válogatta. Az illusztrációk egy részét saját gyűjteményéből bocsátotta a kiadó rendelkezésére. A több évtizedes gyűjtőmunka eredményeként létrehozott, több ezer darabból álló, felbecsülhetetlen értékű képgyűjteményét később az OPKM falai között helyezte el.

Nagyrészt saját gyűjtésének felhasználásával több alkalommal rendezett neveléstörténeti kiállítást. Az egyik legjelentősebb bemutatót Ercsiben, az *Eötvös József Emlékmúzeumban* rendezte 1981-ben, amelyet Eötvös József születésének 175. évfordulóján, 1988-ban felújított formában tártak a látogatók elé. A keszthelyi Festetics-kastélyban két alkalommal, a Tatai Vármúzeumban ugyancsak kétszer kérték föl neveléstörténeti kiállítás létrehozására.

Munkásságát számos esetben ismerték el kitüntetéssel; közülük most csak a legfontosabbakat említjük. A *Haza Szolgálatáért Érdemérem Arany Fokozatát* 1971-ben kapta meg. Nem sokkal később, 1973-ban nyerte el az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* címet. Nem számít ugyan kitüntetésnek, de az oktatói teljesítmény magas rangú visszaigazolását jelenti, hogy 1983-ban a BME címzetes egyetemi docensi címet adományozott Jáki Lászlónak. A magyar bibliográfusok legrangosabb szakmai elismerésével, a *Szinnyei József-díjjal* tüntették ki 1993-ban, majd 2005-ben megkapta a *Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Trefort Ágoston közoktatási díját*.

*

Mivel is zárjuk Jáki László termékeny, gazdag életútjának röpké ismertetését? Szabadjon újfent egy – nem éppen áthallás nélküli – gondolatsort idézni a *Tudós tanárok – tanár tudósok* sorozatból. Az *Antall Józsefről* szóló kötetet ezzel a gondolattal ajánlja *Bolberitz Pál*: „A «percemberkék», az «átlag-zsenik», a szürkeség kedvelői számára provokatív kihívás az olyan ember, aki már létével és lényével szembesíti őket tökéletlenségükkel és leleplezi vélt tökéletességüket. Az emberek többsége szereti «lehúzni» a maga színvonalára a nálánál kiválóbbat, hogy ilyen módon megnyugtassa lelkiismeretét.”